

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัย เรื่อง “การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนสู่ความเป็นสากล” มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล มีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวทางในการผลักดันให้มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับการบรรจุเข้าเป็นมาตรฐานระดับชาติกรณีศึกษาประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการรองรับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย 3) เพื่อศึกษาความต้องการของตลาดต่อมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาประเทศไทยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตในการศึกษาเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศสมาชิกอาเซียน คลอมคลุ่มทั้ง 10 ประเทศ ในการศึกษาแผนงานทำหน้าที่ในการบริหารงานโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ โดยที่โครงการย่อยที่ 1 เน้นเรื่องศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน และมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอาเซียน โครงการวิจัยย่อยที่ 2 เน้นศึกษาเจาะลึกในระดับชุมชนถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดในเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และโครงการย่อยที่ 3 เน้นเรื่องความต้องการของตลาดต่อมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในการศึกษาใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ในระดับประเทศและภูมิภาค การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของหลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับโลก (Global Sustainable Tourism Criteria - GSTC) เป็นกรอบการเก็บข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ และการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการประชุมกลุ่มระหว่งนักวิจัย ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชุมชน

ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศอาเซียนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถูกบรรจุเป็น 1 ใน 10 มาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน

การศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดในเรื่องมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า การบริหารจัดการเป็นปัญหาอันดับแรกของชุมชน มาตรฐานสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินความพร้อม และรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลไกทางการตลาดในด้านความพร้อมของชุมชน

ผลการศึกษาเรื่องความต้องการของตลาดต่อมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นผลประโยชน์สูงสุดต่อมรดกทางวัฒนธรรม ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับประเด็นผลประโยชน์สูงสุดด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนท้องถิ่น

การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ว่ามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนสามารถเป็นเครื่องมือที่สร้างความร่วมมือของชุมชนท่องเที่ยวในภูมิภาค เพื่อสร้างพื้นที่ให้คนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนต้องทำควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์ด้านการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภูมิภาคอาเซียน และควรดึงเอาทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม.

ABSTRACT

The research project on “The Development of Community Based Tourism Standard in ASEAN Region towards International Credibility” has the following objectives: 1) to survey the Community Based Tourism situation in Thailand and ASEAN countries; 2) to study challenges and limitations of communities to achieve CBT standard; and 3) to survey the market demand for the CBT standard using Thailand as a case. The overall project has been divided into three sub-themes: 1) the current state of CBT in ASEAN; 2) the challenges of communities to achieve the CBT standard; and 3) surveying the market demand for CBT products in Thailand.

This research used a qualitative approach to study CBT and CBT standards in the ten ASEAN countries. A literature research was conducted, and several key experts were interviewed in Thailand, ASEAN and beyond. The research team employed participatory approaches for data collection from tourism stakeholders such as researchers, tourism entrepreneurs, and community members, using the Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC) as a framework. Also additional tourism statistics and other quantitative data has been gathered and analyzed.

The research showed that CBT in ASEAN has been implemented with a similar aim, to increase equal participation of local communities in tourism development, and to be able to equally share the benefits of tourism. CBT standard has been included in 1 in 10 of ASEAN standard. The study on challenges (conditions and limitations) of the CBT standard revealed that management of tourism in communities was one of the major hindrances in CBT progress for that particular community. The CBT standard can be used to assess communities' preparedness and capacity of communities to manage tourist sites, as well as to improve confidence and trust with tourist markets about the quality of the CBT services and products. The research results on market demand revealed that tourists are conscious about the impact of tourism on cultural heritage, while entrepreneurs are more concerned about the economic and social impact on local communities.

A policy implication of this research is that the CBT standard in ASEAN can be used as a tool to enhance cooperation and create space for local communities in ASEAN to meaningfully participate in tourism development. The development of the ASEAN CBT standard must be implemented in tandem with the development of the marketing strategies for CBT products in ASEAN. To achieve this, all tourism stakeholders must be actively involved in the development, implementation and monitoring of the CBT Standard in the ASEAN region.